

CONCEPCIÓ TEOCRÀTICA DE L'ART SEGONS LA DOCTRINA DEL DOCTOR JOSEP TORRAS I BAGES

JOSEP M. VIVANCOS I ENRICH

INTRODUCCIÓ

Pot causar certa estranyesa, i incomoditat a alguns, que l'Art es concebi «teocràtic», com un atribut del Déu *qui omnia regit*. Aquest qualificatiu, teocràtic, l'he manllevat del propi Dr. Torras i Bages, que en la seva conferència sobre *L'ofici espiritual de l'Art* deia als artistes del Cercle de Sant Lluc: «*Tal vegada semblarà... que jo vull fer que l'Art sigui teocràtic: mes no sóc jo qui l'en faig, sinó que ell ho és per sa pròpia naturalesa, tant entre gentils com entre cristians*». (VI. L'Art és teocràtic per naturalesa).

El Bisbe, pastor i consiliari sabia prou bé que no es tracta d'un Déu estàtic, sinó d'un Déu, font de Bondat i de Bellesa, que es comunica amorosament a l'home: *se dat suis*. Per això en la seva concepció dinàmica de l'Art, que prové de Déu i retorna a Ell, fa servir amb més freqüència el terme «teocèntric». També jo d'entrada, l'hauria pogut emprar en l'enunciat del meu treball.

El Dr. Torras i Bages, eminent en el camp de la teologia, de la filosofia i de l'estètica, és prou conegut i valorat arreu. Ell ha esdevingut l'home clau en la cultura de Catalunya. Un home complet; d'alt nivell d'especulació i a la vegada home pràctic; espiritual i alhora encarnat en la vida dels homes; un pou de virtut, ciència i sentit pas-

toral; dotat d'una alta sensibilitat per a la bellesa. Com a teòleg, Torras i Bages era un bon tomista, format en el contingut i metodologia escolàstics. Era un fervent assimilador de la doctrina de Sant Tomàs, que tantes vegades es fa seva, i de l'estètica agustiniana a què sovint es refereix. Era, alhora, un teòleg amb funció pastoral. El constant contacte amb els seus fidels fa que el seu pensament sigui fonament humà i assequible als homes amb els quals comparteix les hores del dia. Com a filòsof, era un entusiasta dels antics pensadors; estava altament inuit per la concepció estètica il·luminista de Plató; no tant d'Aristòtil..., i no deixava d'estar molt al corrent de les actuals ideologies, i fins i tot esbrinava amb facilitat els camins del pensament humà, que sabia clarificar sota la llum de la Revelació. El seu pensament filosòfic llinda amb el sentit teològic de la vida, vers l'eternitat. Com a esteta és un gran entusiasta de la bellesa, un profund captador de les vivències de l'home. Amb la filosofia i telogia ha sabut ajuntar una exquisida sensibilitat artística. Tot i que no es declara professional de l'art, sí que sovint fa constar el seu domini especialment en el camp de la literatura.

Es comprèn mol bé que els homes del Cercle Artístic de Sant Lluç, volguessin tenir per consiliari el Dr. Torras, el sentit artístic del qual els era ja prou conegut. Va ser amb motiu d'aquest càrrec que el Dr. Torras va aprofundir en la relació de l'Art amb la filosofia i més encara amb la teologia. La funció pastoral del consiliari el portaria a reivindicar la seva concepció teocèntrica de l'Art, i fins i tot teocràtica, com ja he dit.

Josep Torras i Bages ha format una escola de contemplatius, de místics de l'art, fent-ne una font també d'espiritualitat. Ha considerat l'artista no com un simple plasmador i transformador de la matèria, sinó com el redemptor que sap veure en ella allò que li resta amagat, el Déu de la creació. Considera l'artista com profeta d'una nova realitat transcendent. Ha promogut una escola d'homes que han sabut copsar en l'Art una font de contemplació i de goig estètic i han sabut reconèixer-li la seva funció social i moralitzadora. Durant llargs decennis Torras i Bages ha creat a l'entorn de l'Art un caliu, un clima, un alt potencial de força vivificadora de l'esperit.

D'aquell caliu, ens n'ha deixat encara enceses les brases. Em refereixo al conjunt de les seves Obres Estètiques i Notes d'Art. Es tracta de sis Conferències que són un profund estudi sobre diverses qüestions filosòfiques i teològiques en relació a l'Art. Les quatre

primeres foren pronunciades en l'esmentat Cercle Artístic de Sant Lluç; les altres dues, en dos actes commemoratius. Donada la seva importància farà esment de cada una d'elles.

La primera conferència tracta de *La fruïció artística*. Va ser pronunciada el dia 1 de maig de 1894. Li va donar un gran prestigi, no sols entre els artistes que hi eren presents, sinó també entre els pensadors i intel·lectuals del nostre país. La segona, llegida el maig de 1896, aborda el tema de *L'Infinit i el límit de l'Art*. En la revista «La veu de Montserrat»,¹³ juny 1896, fou considerada «com una brúixola que ens ofereix en un sol home el filòsof, el teòleg i l'artista per arribar a l'encontre de la sospirada Bellesa». En la tercera, la darrera en què actua com a consiliari a Sant Lluç, parla del *verb artístic*; és una obra molt profunda sobre la concepció filosòfica de la inspiració. Ell mateix la subtitula com un comentari a la doctrina de sant Tomàs. A partir de la quarta conferència ja és el Bisbe qui parla als seus amics del Cercle Artístic sobre *La Llei de l'Art*. Des d'ara encara es fa més palesa la seva sol·licitud pastoral, que cada vegada més predominarà en els seus escrits. La cinquena, d'alt nivell, sobre *L'Ofici espiritual de l'Art*, fou pronunciada amb motiu del Primer Congrés d'Art cristià a Catalunya, el 1913. Ja abans, el 1896 –si bé fou editada com a darrer– el Dr. Torras va parlar de «*La belleza en la vida social*», a l'Acadèmia de Belles Arts.

Completant aquestes conferències, que per elles soles contitueixen ja un tractat, el seu vivencial company i admirador, el P. Ignasi Casanovas, ens ha fet arribar un conjunt de notes i pensaments inèdits del Dr. Torras. Són anotacions fetes per a ús personal, que vénen a ser altament reveladores de la seva concepció filosòfica, teològica i estètica de l'Art. En farà també constant esment.

I. L'ART, MANIFESTACIÓ DE L'INFINIT

El Dr. Torras és, abans que tot, un teòleg; per això no pot menys de fer referència a la Revelació com a punt de partença de la seva

* Totes les cites marginals d'aquest estudi –menys les del darrer apartat– fan referència a aquestes Conferències (Conf.) i Notes d'Art. Ens hem basat en el volum XV, Obres estètiques, de la col·lecció d'obres completes del Dr. Josep Torras i Bages, editades per Biblioteca Balmes, Barcelona, 1936.

concepció de l'Art. I, com a bon teòleg, sap distingir les al·lucinacions en què alguns teòlegs han caigut fàcilment en voler relligar l'Art amb la Revelació. No ens manquen cites que posen de manifest la seva ponderació i convicció.¹ Familiaritzat com estava a veure en tot la resplendor de Déu, no va dubtar a afirmar categòricament que «els principis fonamentals de l'estètica són una derivació del dogma de la Trinitat: l'Infinit, la Veritat, l'Amor...»²

Pensant que no desvirtuo la concepció teocèntrica i trinitària de Torras i Bages, exposaré les relacions de l'Art amb Déu, seguint el seu pensament amb diverses cites en què es refereix a l'INFINIT, d'on tot procedeix; a la VERITAT, que ens és comunicada en la persona del Fill Jesucrist; i a l'Esperit d'AMOR, que alena i dóna escalf diví a tota la creació.

1. *L'Infinit, origen de «lo bell»*

Cal deixar ben assentat que l'Infinit, a què tant es refereix Torras i Bages, no és un indeterminat, un concepte genèric a què cal referir-se per explicar quelcom transcendent. L'Infinit és la plenitud del ser i de la vida; en Éll es conté la plenitud de l'existència;³ és la Substància que viu essencialment per si mateixa i de la qual deriva tota la vida; en ella s'hi troba la suma bellesa.⁴ «Tot el que té vida, té quelcom de diví» com diu Sant Tomàs (III a 57,a 4),⁵ i, per consegüent, l'Art, totes les coses belles són participació d'Aquell, com també diu Plató.⁶

1. Josep TORRAS I BAGES. *De l'element estètic de la Revelació cristiana*. Obres completes del Dr.Torras i Bages. Vol. XV. Notes d'Art, p. 330. Biblioteca Balmes, Barcelona. 1936. No vull fer d'aquest Llibre [la Revelació cristiana] un argument *estheticum*, com els teòlegs luterans, però d'ell ressaltarà la identificació entre la Bellesa i Déu, l'evidència de que la Bellesa és un atribut de l'Altíssim.

2. *De l'element estètic de la Revelació cristiana*. Idem. Notes d'Art, p. 239

3. *De l'Infinit i del límit de l'Art. IV*. Conf. 2^a, p. 89. I qui és l'Infinit, unitat i distinció... sinó la plenitud del Ser i de la vida...? [...] *Ofici espiritual de l'Art. VII*. Conf. 5^a, p. 251. En Éll es conté la plenitud de l'existència.

4. *De la fruïció artística, III*. Conf. 1^a. p.19.... la suma bellesa es trobarà en aquella Substància que viu essencialment per sí mateixa i de la qual deriva tota la vida.

5. *Llei de l'Art. VIII*..Conf. 4^a, p. 203.

6. *Del verb artístic. I*. Conf. 3^a, p. 119. Plató assenyala que lo Bell és un sol i totes les altres coses que anomenen belles són participació d'Aquell.

«L'objecte artístic, és a dir, allò que ens causa el goig és l'Infinit que es trasllueix en les creatures». ⁷ Sovint el Dr. Torras recorre a les Escriptures per recolzar amb més autoritat les seves afirmacions. En més d'una ocasió interpreta el discurs de Pau a l'Areòpag, per afirmar que l'Art és un atribut de Déu, dins el qual la humanitat hi viu, es mou i existeix (Act. 17.22 ss). ⁸ És rellevant el poètic text en què parla de la verdadera font de la bellesa: com un Sol que il·lumina les formes artístiques i dona a la matèria la facultat de parlar a l'esperit, movent, amb gran delectació, les seves potències. ⁹

No és d'estranyar que aquesta alta concepció de l'Art hagi estat qüestionada per alguns intel·lectuals del seu temps. Les obres estètiques del nostre autor daten de finals del segle XIX, justament quan el materialisme atemptava l'esperit i l'art agnòstic i modernista s'havia declarat desvinculat de Déu. En aquest context el filòsof, el teòleg i el pastor posarà tot l'esforç a reivindicar que l'Art no pot deixar d'estar vinculat al seu principi vital. ¹⁰ A aquest propòsit no dubta de recórrer també a Kant, quan diu que «lo Bell és reflex de l'Infinit». ¹¹

Certament no hi ha motiu per treure valor a l'obra artística que, fruit de la inspiració, resta perfectament executada, tot i que es presenti al marge de la Religió, de Déu mateix; una cosa és la Religió i l'altra és l'Art.

Però una obra d'Art no es pot concebre només per la impressió o la perfecció dels seus cànons. La concepció artística del Dr. Torras apunta més amunt, a allò que és metafísic, al transcendent. L'Art va més enllà de la percepció dels sentits; en el seu origen no es pot

7. *La inspiració artística*. Notes d'Art, p. 351.

8. *Del verb artístic*. IV. Conf. 3^a, p. 134. L'Art és la manifestació d'un atribut infinit i, dins d'aquest [com deia Sant Pau als ciutadans d'Atenes] tota la humanitat hi viu, es mou i existeix.

9. *De la fruïció artística*. I. Conf. 1^a, p. 12. Nosaltres fa temps que coneixem – des de que Sant Pau explicà en què consistia lo Ignor a l'Areòpag d'Atenes– quin és el principi que promou, dona existència i comunica atracció a la Bellesa... quin és el Sol que il·lumina les formes artístiques, donant a la matèria la facultat de parlar a l'esperit, movent, amb gran delectació, les seves més altes i nobles potències.

10. *De l'Infinit i del límit de l'Art*. II. Conf. 2^a, p. 74. L'Infinit és una condició per a conèixer bé lo finit; qui es fixa solament en aquest no tindrà mai una vera noció de l'existència, i, de conseqüent, de la vida i per tant de la bellesa.

11. *Llei de l'Art*. III. Conf. 4^a, p. 175. Kant deia que lo bell era l'Infinit a través de lo finit. Que era Déu entrevist.

concebre desvinculat de Déu.¹² Un Art sense Déu fóra una incògnita insoluble; o, més exactament, una quimera.¹³

El Dr. Torras creuria en un Art, en el qual Déu és amagat, no copsat encara: però mai en un Art en què Déu fos absent. Déu n'és el donador, encara que molts només saben veure el «*Do*».¹⁴ Per això alguns no familiaritzats amb el misteri han preferit trobar resposta en el mateix home, en lloc de trobar-la en Déu. Així Torras i Bages contraposa les teories de Plató, que mira el cel, amb les de Taine i Wagner que miren a la terra.¹⁵

Replicant l'arbitrarietat amb què alguns volen definir l'Art, el Dr. Torras insisteix que les coses són com són i no com alguns voldrien

12. *De l'Art universal. III.* Notes d'Art, p. 302. És clar que l'Art només és un procediment, un medi finíssim de propagació... Té quelcom de substancial, que és una de les maneres que té l'Infinit per comunicar-se als homes. [...] *Ofici espiritual de l'Art. V.* Conf. 5^a, p. 239. Les grans manifestacions artístiques són totes dirigides a Déu, perfecta o imperfectament, però sempre excitades pel sentiment de la divinitat, que viu en el cor de l'home. [...] *La plenitud artística.* Notes d'Art p. 295-296. L'eficàcia artística tan en quan a la intensitat com a l'extensió exigeix la fe, és a dir, la concretació de la creença, qual instint portem dintre de nosaltres mateixos. Hi pot haver artistes aïllats que han produït obres admirables, i que ells, no tenien més que creences vagues, però la impressió estètica és principalment de la forma, no és de la plenitud de la bellesa.

13. *Caràcters de l'art agnòstic. III.* Notes d'Art, p. 321. Perquè, si el desarrelem de Déu, a l'Art, on arrelarà? En la Pàtria?, en els afectes humans? En les sectes filosòfiques? Però totes aquestes coses tenen una existència mudadissa, una vida temporal; passen, i l'Art no passa; és transcendental. [...] *Ateïsmo, pessimisme de l'Art agnòstic.* Notes d'Art, p.315. Em direu que d'Art n'hi ha hagut sense Déu. Més quant als antics no és exacte: la idea divina palpita en tot l'Art. En quant a l'home modern, quan no té Déu, es fa ídols, és a dir deus falsos, dels quals l'un arracona l'altre, els ideals. L'ideal és sempitern: els ideals són transitoris.

14. *Del verb artístic. III.* Conf. 3^a, p. 126. Tant el qui creu com el qui no creu hi veu una cosa no ensenyada, un element que no es troba en els llibres: és un *dò*, diu tothom: per a qui creu en Déu, Déu és el donador. Aquell qui no hi creu afirma el *dò* i nega el donador.

15. *Del verb artístic. V.* Conf. 3^a, p. 140 i 142. L'inconvenient de la teoria d'en Taine consisteix...en voler, en l'ordre estètic, trobar la inspiració ensumant a terra, sens alçar els ulls a aquella llum esplèndida que il·lumina a tot home que ve a aquest món... Plató vol que -la veritat- vingui del cel; Wagner, de l'home i Taine, de la terra.

16. *La inspiració artística i la profecia.* Notes d'Art, p. 318. El fred i la calor cadascú els sent segons son temperament personal, però tots els senten si estan bons, perquè són l'efecte d'una llei general; L'Art també és una llei general; puig és una influència de l'Infinit. Hi pot haver distinció, més no contradicció. Quan fa fred qui té calor és que està malalt.

que fossin, segons les volguessin percebre.¹⁶ L'art agnòstic, com el panteista, fa oblidar la intrínseca relació amb Déu, oblidant que ell mateix es constitueix Déu, com diu Bossuet: que «per als panteistes tot era Déu, menys ell mateix».¹⁷

Com a síntesi d'aquest primer apartat, la vinculació de l'Art amb el Ser suprem, Déu, voldria posar en relleu l'expressió del mateix Torras i Bages quan diu que la bellesa no és més que la resplendor de la infinita Realitat, que li dóna un «*quid divinum*» que la caracteritza.¹⁸

2. La Veritat manifestada als homes

L'Art és la manifestació d'una veritat en forma de bellesa, i ha entrat en el pla de Déu que fós reflectida en la persona del Crist. El Dr. Torras fa seva l'expressió de Sant Pau (Heb 1,3), com a punt de partença d'aquesta concepció també cristològica de l'Art, quan afirma que el Verb és la resplendor de la glòria de Déu¹⁹ i insisteix que en tot allò existent hi ha aquesta resplendor, malgrat la indisposició de la matèria o de les causes segones.²⁰

En la teologia estètica del Dr. Torras és central la idea d'Encarnació de Crist. Per ella, la bellesa ha irradiat en els homes i els mou a seguir-la. Amb l'Encarnació la Bellesa s'humanità i visqué entre nosaltres, donant al llinatge humà tota la seva delectació.²¹ La Bellesa està en la mateixa persona del Crist, com també la Revelació

17. *De l'Infinit i del límit de l'Art*. Conf. 2ª, pp.73. Digué Bossuè -dels antics que com els panteistes adoraven tota criatura- que per ells *tot era Déu, menys el mateix Déu*.

18. *Del verb artístic, III*. Conf. 3ª, p. 157. L'Art suposa una Causa única i universal, qui s'ha volgut de diferents instruments per a parlar al cor dels homes, mitjançant un *quid divinum* que caracteritza a tota obra mestra.

19. *De la fruïció artístic. V*. Conf. 1ª, p. 34. Pau predica que el Verb és la resplendor de la glòria de Déu.

20. *De la fruïció artístic. V*. Conf. 1ª. p. 35. Alighieri canta com tot lo existent és una resplendor del Verb i si en totes les coses no apareix amb una igualtat aquesta llum sobirana, és per indisposició de la matèria, o bé per la contradicció de les causes segones.

21 *La plenitud artística*. Notes d'Art, p. 294. Amb l'Encarnació del Verb, la Bellesa s'humanità, es concretà, es feu més tractable, visqué entre els homes, perquè l'Encarnació juntà lo infinit amb lo finit. [...] *Lei de l'Art. IX*. Comf. 4ª, p. 209. Donar al llinatge humà la plena delectació de la bellesa, la noble satisfacció humana... això sols ho pot fer Jesús que és la mateixa bellesa.

ensenya.²² Sant Tomàs demostra que «el Verb posseeix les qualitats de la bellesa... la integritat o totalitat... la proporció o consonància... la claredat...».²³ Juntament amb la bellesa, la veritat es troba en la persona del Crist; Ell és la veritat concreta, com diu Sant Pau a 2 Cor 1,10²⁴ i com a tal Ell és guia dels homes. És molt enriquidora la rèplica del Dr. Torras i Bages al novel·lista Pérez Galdós, amb motiu del seu discurs a l'Acadèmia, quan diu que estem sense saber on tirar, oblidant que Jesucrist és el camí, el mestre d'estètica.²⁵ Ell amb l'Encarnació giravolta la humanitat i l'Art; en Ell la vida arriba al seu complement.²⁶

La imatge de la Llum és la més emprada pel Dr. Torras, inspirat en la teologia joànica,²⁷ per explicar aquella Veritat i Bellesa de l'Verb. Coincideix amb Dante a expressar que l'essència de la bellesa consisteix en una certa resplendor,²⁸ i amb Sant Tomàs quan diu que «si bé la proporció o consonància constitueixen el subjecte, això no obstant la resplendor és l'essència de la raó del bell» (*De pulchro et*

22. *Llei de l'Art. IX*. Conf. 4^a, p. 208. La profecia hebraica ja pronosticà el Redemptor com la summa bellesa humana. Serà el més hermós –diu el psalmista– entre els fills de l'home, i en els seus llavis hi viu la pròpia gràcia.

23. *De la fruïció artística*. Conf. 1^a, p. 34

24. *La Llei de l'Art. V*. Conf. 2^a, p. 191. Sant Pau ensenya que Jesucrist és una gran afirmació, no el dubte variable, sinó una veritat concreta, determinada i eterna, la base de la humanitat.

25. *L'author de l'Art*. Notes d'Art. p. 323-324. En Pérez Galdós...diu que estem sempre sense saber per on tirar, que esperem una veu sobrenatural que ens digui: «tira per aquí», i aquesta veu no s'ou És que l'infeliç novelista s'ha oblidat de la veu sobrenatural de Jesucrist, esperit director de la Humanitat civilitzada, que crida *Ego sum via* (veritas et vita). Jesucrist és mestre d'estètica, de filosofia, de política i de sociologia, perquè és l'únic educador de l'home social.

26. *De l'element estètic de la Revelació cristiana*. Notes d'Art. p. 331. Jesucrist giravolta la humanitat i de conseqüent l'Art. [...] *Llei de l'Art. IV*. Conf. 4^a. p. 208. La vida arriba al seu complement en Jesucrist.

27. *De l'Infinit i del Límit de l'Art.IV*. Conf. 2^a, p. 84-85. El gran revelador dels eternals misteris, l'evangelista Sant Joan, diu que Déu és Llum i vida, i que la vida és la llum dels homes... La llum, doncs, és de llinatge diví, i quan trobem un artista, un pintor qui la sap pintar, sembla que ens transporti a l'altre món, perquè el cel és el regne de la llum, i la llum és la vida de l'home, és la imatge més expressiva de l'Infinit.

28. *De l'Infinit i del límit de l'Art.. IV*. Conf. 2^a, p. 2. L'essencial de la Bellesa, la transparència de l'Infinit en les coses naturals consisteix indubtablement en una certa resplendor...

de Bono. Si no es vol anar a les fosques, l'Art necessita el sol vivificant de la veritat.²⁹

Ben lluny de caure en un il·luminisme, Torras i Bages com a metafísic i teòleg, sap distingir entre el Verb diví i el verb o inspiració humana, entre la persona concreta de Jesucrist i les formes impersonals de l'Art; sap distingir entre la Llum verdadera i la seva pàl·lida resplendor; entre el Verb diví engendrat pel Pare i el verb engendrat per un esforç de l'esperit de l'artista.³⁰ Tot i això, salvades les distincions, el Dr. Torras no pot deixar de veure en l'Art el precursor que dóna testimoni de la llum, la resplendor de la llum divina, la forma d'*Infinit*.³¹

3. La Bellesa, resplendor de l'Infinit

Si el Dr. Torras i Bages estableix una relació entre la Veritat i Crist, també l'estableix entre la Bellesa i l'Esperit Sant, Si el Verb és la resplendor del Pare, l'Esperit és el difusor d'aquesta resplendor entre els homes. L'Esperit omplena la terra de bellesa i d'amor. Són abundants, en aquest punt, les expressions ben explícites de com aquella Veritat que radica en Crist es difon per la meravellosa i graciosa acció del seu Esperit. En la conferència sobre la *Fruïció Artística* Torras i Bages es fa seves les fervoroses paraules de Sant Agustí quan afirma que la bellesa de les obres artístiques prové de dalt, que davalla d'aquella Bellesa que està sobre les ànimes.»³² En l'Esperit que ens

29. *Llei de l'Art*. V. Conf. 4^a, p. 191. A les fosques no es pot caminar i l'Art, com totes les altres disciplines, necessita per a tenir una vida sana i progressiva, el sol vivificant de la veritat.

30. *Del verb artístic*. VIII. Conf. 3^a, p. 159 i 144....sols el Verb diví és emanació absoluta del Pare etern, qui l'engendra, així com el verb de l'home exigeix que aquest hagi estat informat i fecundat per les coses externes... Aquest verb [l'artístic] té una mena de vida; és engendrat per un esforç de l'esperit, és fill de la llum que fa visible dins de si mateix lo que els ulls de la cara per si mai haurien vist.

31. *L'Art modernista i l'ideal cristià*. Notes d'Art. p. 328....l'art, no obstant, no és la llum verdadera però dóna testimoni de la Llum, participa d'ella. [...] *Ofici espiritual de l'Art*, V. Conf. 5^a, p. 238-239...encara que l'art és com una creació humana, aquesta creació lluminosa dels fills d'Adam no és altra cosa que una resplendor de la llum divina que la naturalesa i la revelació comuniquen a l'home, i, de consegüent, és com un ressò de la veu divina que contínuament parla als homes i els il·lumina i consola.

32. *De la fruïció artística*. V. Conf. 1^a, p. 36. El gran bisbe d'Hipona... després

va prometre Jesús es trobarà aquella Veritat que l'Art només conté en espurnes.³³

Amb una concepció més genèrica, diu el Dr. Torras i Bages, la regió de la bellesa és la regió dels esperits, les regions de la pura activitat, com deia Goëthe,³⁴ però no es pot parlar d'esperit artístic, no s'entén una psicologia real, sense afirmar una referència a l'Esperit Suprem.³⁵ Aquesta referència de l'Art a l'Esperit no és una pura especulació, ni un quietisme. Obliga l'Art a desplegar-se com un constant Pentecostès. L'Art no pot ser una exhibició, ni una simple representació de l'objecte; té una missió que ha de complir, una finalitat a assolir: estendre l'amor pel món³⁶. Aquest és l'espiritual missatge de l'Art: portar al món un amor que no és una quimera, sinó que s'entronca en la Veritat; una Veritat que fa feliços els homes, que els fa percebre «el goig de la veritat», com diu Sant Agustí.³⁷ L'amor veritable no es queda en l'objecte, sinó que arriba als homes per fer-

de confessar-se de l'abús de les arts, reconeixent que la bellesa de les obres artístiques prové de dalt, treu d'això motiu de cantar un himne, usant sa frase: «a son Santificador; perquè: aquella hermosura [que venint-li de l'ànima han executat les mans de l'Artista] davalla d'aquella bellesa que està per sobre les ànimes, a la qual dia i nit sospira la meua ànima.»

33. *Del verb artístic. VI.* Conf. 3^a, p. 141. Mai als ulls dels intel·ligents s'amaga del tot la veritat;... però la visió de tota la veritat, contemplar-la completa, ja és cosa superior a les febles forces de la intel·ligència del pobre fill d'Adam. Abans d'anar-se'n del món, Jesúcríst digué als seus deixebles que se'n pujava al cel per enviar-nos l'Esperit de Déu, qui ens ensenyaria tota la veritat. [...] *De la fruïció artística, I.* Conf. 1^a, p. 10. Tots els consols vénen d'una mateixa font, deriven d'un consol summe com totes les veritats davallen de la veritat primera.

34. *De la fruïció artística. III.* Conf. 1^a, p. 19. El regne propi, sobirà, de la bellesa es la Regió dels esperits, «les regions de la pura activitat», com anomena Goëthe.

35. *L'Autor de l'Art.* Notes d'Art, p. 324. Fa de mal compaginar el gust psicològic amb la no administració de l'Esperit Suprem...sense l'Esperit Senyor i Creador, no hi ha psicologia real, el regne dels esperits, perquè els esperits suposen l'Esperit (primus et causa caeterorum) com les espurnes el foc

36. *Ofici espiritual de l'Art, IV.* Conf. 5^a, p. 232 La bellesa per son propi natural provoca l'amor. Podem dir que aquesta és la finalitat de la bellesa. La finalitat de l'Art, doncs, consisteix en estendre l'amor pel món. [...] *De l'element estètic en la revelació cristiana*, Notes d'Art, p. 331. Entre l'amor i la bellesa hi ha una certa identitat.

37. *De la fruïció artística. V.* Conf. 1^a, p. 30. La felicitat és el goig de la veritat.(Sant Agustí).

los un en l'amor.³⁸ «L'Art és un gran mitjà d'unió, perquè l'Art...estimula l'amor, i l'amor uneix.»³⁹

II. FUNCIO ESPiritUAL DE L'ART

L'Art no és una simple manifestació de l'Infinit, sinó que també interpel·la l'home; No el deixa en una simple contemplació de la bellesa, sinó que el mou a una dinàmica espiritual. No sols agrada i delecta, sinó que l'empeny a una dinàmica, tot ennoblint el seu esperit. L'art «*innanis*», vuit, l'art materialista, com el panteïsta, xoca amb la concepció que en té Torras i Bages. L'Art, manifestació de l'Infinit en la Veritat i en la Bellesa, és de caràcter espiritual, consisteix en una elevació de la vida humana;⁴⁰ «...l'objecte de l'Art precisament és il·luminar i enfortir l'home, mitjançant una nobilíssima delectació que consola totes les seves potències.»⁴¹ Aquesta elevació de la vida humana consisteix en una atracció divina, en una redempció de la matèria i en la dignificació de l'home; reflex també de l'acció de Déu (tri a l'home).

I. L'Art, atracció divina

La força d'atracció a Déu es troba en tota la creació; tots els pobles s'hi troben imantats.⁴² Però la bellesa té quelcom especial en aquesta atracció a Déu. La Bellesa, «lo bell», «*kallos*» és el «*vocans omnia ad se ipsum*», com diu Sant Tomàs.⁴³ També Taine diu que en l'Art, com

38. *Ofici espiritual de l'Art. V.* Conf. nº 5, p. 236. Per la unitat suspiren totes les criatures.

39. *Ofici espiritual de l'Art, V.* Conf. 5ª, p. 237.

40. *Ofici espiritual de l'Art. I.* Conf. 5ª, p. 220. L'ofici de l'Art és eminentment espiritual: consisteix en una elevació de la vida humana

41. *Llei de l'Art, VIII.* Conf. 4ª, p. 201.

42. *Ofici espiritual de l'Art. IV.* Conf. 5ª, p. 231. L'atracció universal de Déu es un principi que ensenya no sols la sagrada teologia, sinó també l'experiència de la història humana.

43. *La belleza en la vida social.* Conf. 6ª, p. 269 Santo Tomás quiere que la palabra *kallos*, la belleza, signifique lo que llama *vocans omnia ad se ipsum*, porque en realidad de verdad (de pulchro et de bono) la belleza llama, convida y plugo al Creador dotar de tan excelsa cualidad a las cosas inanimadas y a lo seres vivientes para establecer corrientes de atracción en el mundo.

en la Ciència, s'obre una vida superior, la de la contemplació.⁴⁴ El Dr. Torras fa seu el principi i fonament ignasià, recolçant la finalitat de l'Art en aquesta ascensió al creador.⁴⁵ L'Art esdevé un mitjà per posar en contacte l'home i Déu.⁴⁶ El Dr. Torras fa una especial referència a la pintura i la música com a arts que causen una impressió més viva d'infinit;⁴⁷ i al·ludeix a Plató i Wagner quan parlen de la potència il·luminativa de la música, que posa en moviment totes les forces de l'esperit.⁴⁸ En reivindicar aquesta atracció divina de l'Art, bé podríem dir que la «maxima philosophia» de Plató esdevé «*aliqua theologia*» per la qual l'home, ajudat també per la Revelació, sap veure en l'Art una finalitat transcendent que el crida a unir-se amb el seu creador. Però l'ascensió a la Bellesa, com a resplendor de l'Infinit, no resulta fàcil,⁴⁹ freqüentment per indisposició de la matèria, que l'artista haurà de saber transformar i redimir de la seva opacitat.

2. Redempció de la matèria

La vida, certament, està vinculada i condicionada a la matèria, en espera d'una de nova vida tota espiritual. No podem viure subjectes a

44. *Del verb artístic. V.* Conf. 3^a, p.136... Taine, com tots els homes de perspicàcia, confessa que l'Art i la Ciència, en son últim terme, tenen un mateix fi: «s'obre una vida superior, la de la contemplació, per la qual l'home s'interessa per les causes permanents i generadores de les quals depèn, no solament el seu ser sinó també el dels seus semblants»

45. *L'Art i el pessimisme modern. X.* Notes d'Art, p. 319. La falta de finalitat: Veus aquí una falta essencial...És la suspensió d'una de les grans lleis de la Creació: «Y todas las demás cosas criadas lo han sido para que ayuden a la prosecución de su fin». L'Art que no reconeix una finalitat transcendent s'entristeix, així com un gos sense amo està trist

46. *La belleza en la vida social..* Conf. 6^a, p. 280. El Arte es un medio que tiene el hombre, muy conforme a su naturaleza, para llegar a una visión intuitiva de uno de los atributos del Ser infinito, o sea de la belleza.

47. *Del verb artístic. II.* Conf. 4^a, p. 122 i 123. La pintura i la música són les dues arts qui més fàcilment es deixen seduir pel simbolisme. Elles dues són les qui causen al contemplador una impressió més viva de l'infinit;... d'expressió fondíssima, però amb certa vaguetat, són més a propòsit per infondre als homes el sublim sentiment de l'Infinit

48. *Del verb artístic.. IV;* Conf. 3^a, p. 131. Plató i Wagner... tenen la idea... sobre la potència il·luminativa de la música, qui posa en moviment totes les forces de l'esperit.

49. *Llei de l'Art. III.* Conferència 4^a, p. 175. L'ascensió a la Bellesa és difícil i misteriòsa.

la matèria com si ella pogués abastir tota la vida de l'home.⁵⁰ Entrem ara en el cavall de batalla del Dr. Torras en enfrontar-se contra un malentès realisme, el naturalisme i el materialisme que venien a negar la transcendència en l'Art.

Molts, partint del naturalisme, hi han caigut, sense haver entrat encara en la pròpia realitat de l'Art. Bé que tot gran artista hagi de ser realista, perquè s'enfronta amb la realitat de la matèria, però la realitat no es queda en l'obra d'Art, sinó que transcendeix el món dels esperits, ens porta a aquell ser realíssim (*ens realissimum*), com a Causa primera.⁵¹ Confondre l'Art amb la matèria comporta haver entrat en una contradicció, com la llum i les tenebres.⁵² Hi ha, doncs, una vida de l'esperit que va més enllà de la matèria i la transforma.

Els pensadors més grans s'han preocupat d'interpretar la matèria, no en si mateixa, sinó en les seves transformacions; però no tots han sabut copsar prou bé el seu secret, la força misteriosa que mou la simple matèria. Kant arribà a afirmar que tota l'existència era una pura successió fenomenal; i Plató havia vist darrere de cada objecte material un ésser espiritual. Sant Tomàs ho explica dient que en les formes sensibles hi ha una participació de similitud amb les substàncies o existències superiors, «*in formis sensibilibus participatur aliqua similitudo substantiarum superiorum*» (I.2,q.3,a,7). També la Revelació ens fa escoltar la veu de les criatures que anuncien quelcom d'elles mateixes: «*Coeli enarrant gloriam Dei et opus manuum suarum anuntiant firmamentum.*» (Ps.18,) I David ja havia dit que la veu d'aquestes obres de Déu ja es feia entenedora, tot i no tenir paraula ni llenguatge.⁵³

50. *De la fruïció artística. III*, Conf. 1^a, p. 19. La vida s'efectua en la matèria, però és una condició distinta d'ella.

51. *De la fruïció artística. IV*, Conf. 1^a, p. 23. Naturalista o realista tothom ho vol ésser, i sovint es diu amb molta raó que tot gran artista és realista, perquè sap ensopegar les coses i trobar la vida. Del materialisme de l'Art se n'ha dit realisme, però aquest concepte s'és format sense raó suficient, puig la realitat principalment correspon al món dels esperits: per això la filosofia anomena a la Causa primera Ser realíssim (*ens realissimum*).

52. *De la fruïció artística. I*, Conf. 1^a, p. 11. Materialisme i l'art són dos conceptes que mútuament es repel·leixen, com les tenebres i la llum; i quan l'esperit queda ofegat, la bellesa s'apaga, com quan es pon el sol vénen les fosques de la nit.

53. *De la fruïció artística*, Conf. 1^a, p. 17...i Sant Tomàs, amb sa penetrant mirada i amb la llum de sa paraula, posa en evidència aquest misteri del món material...dient que en les formes sensibles hi ha una participació de similitud amb

Torras i Bages proclama quin és el secret que dóna vida a la matèria que els homes cerquen i que la mateixa creació proclama; quin és el Sol que il·lumina les formes artístiques: és la Glòria de Déu que resplendeix en el Verb. El Verb etern és la resplendor de la glòria de Déu, que posseeix les qualitats essencials de la bellesa, com diu Sant Tomàs.⁵⁴

És eloqüent el testimoni d'Alighieri, que acusa en tot cas la indisposició de la matèria o a la contradicció de les causes segones si aquella resplendor del Verb no es manifesta amb prou igualtat. (Paradís, cant 13).⁵⁵ La limitació està en nosaltres, en la deficient manifestació de la bellesa. Però ella, com «lo infinit», no té límit.⁵⁶ El Dr. Torras, seguint Sant Tomàs, assenta el que hauria de ser un cànon fonamental de l'estètica: «Tota forma és més noble en quant més domina la matèria i queda menys ofegada per aquesta».⁵⁷ La redempció de la matèria no deixa de comportar una lluita, la de l'esperit, que la vol dominar i sotmetre a un perfeccionament.⁵⁸ Aquesta submissió comporta també que l'artista reconegui amb humilitat la seva condició d'home.⁵⁹ El

les substàncies o existències superiors, les quals parlen a l'ànima de l'home qui les contempla... Les formes no són més que simulacres, però simulacres divins; per lo qual David, milers d'anys enrera, pugué dir d'elles que, sense tenir paraula ni llenguatge, no obstan sa veu era entenedora...

54. *De la fruïció artística. I.* Conf. 1^a, p. 12 i 34. Veurem quin és el Sol que il·lumina les formes artístiques, donant a la matèria la facultat de parlar a l'esperit, movent amb gran delectació les seves més altes i nobles potències [...] V. p. 34. El Verb etern és la resplendor de la glòria de Déu; i Sant Tomàs demostra que el verb posseeix les qualitats essencials de la bellesa.

55. *De la fruïció artística. V.* Conf. 1^a, p. 35. L'Alighieri, poetitzant d'una manera meravellosa aquestes altres veritats, canta com tot lo existent és un resplendor del Verb, i que si en totes les coses no apareix amb igualtat aquesta llum sobirana, és per la indisposició de la matèria, o per la contradicció de les causes segones.

56. *De l'Infinit i del límit de l'Art. VI.* Conferència 2^a, p. 94. L'infinit, tant la bellesa com la veritat no té límit, els limitats són nosaltres, l'Art, els procediments.

57. *De la fruïció artística. III.* Conf. 1^a, p. 17. El gran Sant Tomàs, amb sa admirable perspicàcia, ens dóna una doctrina evident que, a mon parer, deuria ésser un cànon fonamental de l'estètica. Tota forma, diu, és més noble en quant més domina la matèria i queda menys ofegada per aquesta.

58. *De la fruïció artística. III.* Conf. 1^a, p. 16 i 54. L'esperit domina la matèria [...] la submissió és la base del perfeccionament.

59. *Llei de l'Art. II.* Conf. a 4^a, p. 169. Alguns... s'obliden de que són homes; i que l'home mai és més petit que quan s'oblida de si mateix.

mateix Art ha de péixer la intel·ligència debilitada o extraviada amb bocins de veritat.⁶⁰ L'Art, sense negar la seva llibertat d'esperit, ha de tenir consciència de si mateix, que està en mans de Déu, que és ministre de Déu en la noble missió de posar en evidència, als ulls dels homes, la bellesa.⁶¹ Ella, per assolir aquesta missió, té necessitat d'associar-se amb la matèria, embellint-la i abraçant-la amorosament.⁶²

3. Dignificació de l'home

L'ofici espiritual de l'Art, que he tractat abans, i la redempció de la matèria, que acabo d'exposar, tenen com a objectiu espiritualitzar l'home, perfeccionant-lo i dignificant-lo, per a glòria del seu Creador.⁶³ L'interès artístic està subordinat a l'interès humà.⁶⁴

A favor d'aquest interès humà, de l'art per la dignificació de l'home, es presenten algunes qüestions a tractar: el despotisme de l'art, la seva llibertat i independència, els desequilibris, el vici, el que és immoral... tot el que pot atemptar contra la dignificació de l'home. De tot això, en faré alguna referència.

Contra el despotisme d'un Art que vol imposar-se a l'home Torras i Bages assenta el principi fonamental: «No és l'Art la llei de l'home, sinó que l'home és la llei de l'Art.»⁶⁵

60. *De la fruïció artística. IX.* Conf. 1^a, p. 51. L'Art [a la intel·ligència debilitada, extraviada] l'ha de peïxer amb bocins de veritat, com a excitants llaminadures, per a sostenir la vida de l'esperit.

61. *La bellesa en la vida social. VI.* Conf. 5^a, p. 242...l'Art, que pot justament reclamar a llibertat d'esperit... ha de tenir consciència de sí mateix i mai oblidar que, en totes les coses criades, està en mans de Déu i considerar-se ministre de Déu en la noble missió de posar en evidència als ulls dels homes la bellesa, que és un dels atributs de la sobirana Essència.

62. *De la fruïció artística. IV.* Conf. 1^a, p. 25. Perquè penetri en el nostre esperit la celestial resplendor de la bellesa, ella té necessitat d'associar-se amb la matèria; i així com el Verb etern deificà la carn, la bellesa embelleix la matèria abraçant-la amorosament a l'influx de la potència creadora de l'artista.

63. *De la fruïció artística. X.* Conf. 1^a, p. 55 El fi de l'art és essencialment humà i, per tant, si es dirigeix a l'home ha d'esser per perfeccionar-lo o ennoblir-lo. [...] p. 57 X. L'elevació de l'home, el progrés de l'home, és el fi de l'Art.

64. *De l'Infinit i del límit de l'Art. VIII.* Conf. 2^a, p. 103. L'interès artístic, per noble que sia, està subordinat a l'interès humà...L'home és més que l'art, puig totes les coses han estat fetes per l'home.

65. *Llei de l'Art. VII.* Conf. 4^a. pp.199. No és l'art la llei de l'home, sinó que l'home és la llei de l'Art.

L'Art no pot caure en l'arbitrarietat, com passa en molts artistes modernistes;⁶⁶ la llei de l'Art en el gran llibre de l'existència es confon amb el ritme de la vida; constitueix l'essència necessària de l'univers de les criatures.⁶⁷

No es pot proclamar la independència de l'Art; però no per això l'Art deixa de ser lliure; la llibertat fins i tot és un constitutiú de la seva essència.⁶⁸ Cal saber congregar la llibertat de l'Art amb la dependència que el limita. No seria just privar l'Art de la representació dels desequilibris, de les escenes crues, violentes, del vici; són elements aprofitables per a l'artista, no «per se», sinó com a contrast; la llum ha estat sempre element essencial de la bellesa, fins en les escenes tenebroses⁶⁹ Totes aquelles coses poden ser matèria de l'art, però no constitueixen el seu objecte.⁷⁰ Torras i Bages considera que el que és essencialment immoral és essencialment antiestètic, perquè és contra la raó i, per tant, no és harmònic, no és lluminós, no fortifica ni consola la vida humana.⁷¹ Cal que l'artista tingui la suficient sagacitat per no equivocar-se.⁷²

66. *Ateïsmo, pessimisme de l'art agnòstic*, Notes d'art, p. 318.... l'art de molts modernistes, qui porten a l'extravagència l'individualisme, volen aplicar a la Religió i a l'Art el *cadascú s'entén*..

67. *Llei de l'Art*. Notes d'Art. p.170-171. La llei de l'Art... és tan íntima que sovint es confon amb el ritme de la vida, la llei no és una màxima escrita, sinó que en el gran llibre de l'existència constitueix el ritme de la vida. [...] *Llei de l'Art*. VIII.p.200. Ordre, jerarquia i equilibri signifiquen lo mateix que llei, i aquest constitueix l'essència necessària del'univers de les criatures.

68. *De la fruïció artística*, X. Conf. 1ª, p. 53. Sovint es confonen la llibertat i la independència, i, no obstant, són dues coses enterament distintes; la llibertat és la vida i la independència és la mort... Hem vindicat la llibertat com a condició essencial i imprescindible de l'Art, perquè la veritat i llibertat són dos termes que mútuament se suposen.

69. *De la fruïció artística*, VIII. Conf. 1ª, p. 48. Un art tenebrós no és verdader Art. Les foscos i tenebres són elements aprofitables per l'artista, però no *per se*, sinó com a contrast... La llum ha estat sempre element essencial de la bellesa, fins i tot en les escenes tenebroses.

70. *Llei de l'Art*, V. Notes d'Art, p. 189. Els desequilibris humans són en bona part matèria de l'art, però no són objecte; que el seu objecte [el de la bellesa] és l'equilibri, la serenitat i l'harmonia que eleven i ennobleixen la vida humana.

71. *Notes per a una conferència*. Notes d'Art, p. 308....nu i despallat. Lo essencialment immoral és essencialment antiestètic. Perquè el goig estètic és necessariament racional o intel·lectual. Una cosa immoral és contra la raó; i lo que és contra la raó no és harmònic, no és lluminós, no fortifica ni consola la vida humana.

72. *De l'Infinit i del límit de l'Art*. VII. Conf. 2ª, p. 104-105. No confondre la

Podria semblar que el Dr.Torras vol convertir l'Art en un mitjà moralitzador. En això cal distingir entre el sentit estètic i l'ètic o moral. El sentiment estètic és essencialment especulatiu, i com a tal no pretén moralitzar tothora; tot i això l'Art no se'l pot desvincular de la bondat; la bellesa i el bé poden agermanar-se i ho han de fer.⁷³

En aquest procés d'un Art que dignifiqui l'home, el cristianisme és la llei del perfecte equilibri humà;⁷⁴ no exigeix abdicacions humanes; no treu res a la naturalesa, sinó que hi afegeix; cap abdicació, sinó sublimació.⁷⁵ La revelació cristiana assegura la llibertat i la dignitat de l'Art.⁷⁶

III. VALOR TRANSCENDENT DE L'ART

La dimensió transcendent en la seva projecció al Ser suprem, no afecta només l'home com a individu, sinó tota la humanitat. El bisbe Torras i Bages considera l'Art com un vehicle de civilització, d'edificació social; i més encara, fa transcendir l'Art més enllà de les realitats temporals, profetitzant un nou regne de bellesa infinita. A aquests dos aspectes, social i escatològic, hi afegiré com l'Art religiós, l'Art Sagrat, ha estat el més apte per a fer unir els esperits per a una vida social més digna, i en l'espera de la futura realitat.

noble emoció artística amb l'emoció passional. No falten crítics que confonen la noble emoció artística amb l'emoció passional. Les metzines són metzines encara que sien dolces i boniques.

73. *De la fruïció artística, VIII.* Conf. 1^a, p. 48. D'aquí la distinció entre el sentiment estètic i l'ètic o moral; el primer és essencialment especulatiu, el segon pràctic; per això l'Art, per noble que sia, no moralitzarà mai al món. [...] IX. p. 151. La bellesa i el bé, en quant a la manera de percebre'ls nosaltres, no són idèntics, no obstant, poden i deuen agermanar-se.

74. *Llei de l'Art, IX.* Conf. 4^a, p. 211. El cristianisme és la llei del perfecte equilibri humà i aquest ha d'ésser també el ritme de la universal harmonia artística.

75. *De l'element estètic de la revelació Cristiana.* Notes d'Art, p. 332. És una calumnia suposar que el cristianisme exigeix abdicacions humanes; *cap abdicació, sinó sublimació*; a la naturalesa no hi quita res, sinó que hi afegeix.

76. *De l'Infinit i del límit de l'Art, VII.* Conf. 2^a, p. 98. Aqueixa llei sobrenatural, que es diu la revelació cristiana, assegura la llibertat i la dignitat de l'Art.

1. Transcendència social de l'Art

Ja hem dit que l'Art dignifica l'home i l'espiritualitza; tot redimint la matèria ennobleix l'home que no existeix independentment dels altres, sinó que és com una anella de la immensa cadena que enllaça tots els homes.⁷⁷ En aquesta anella l'Art és un mitjà de civilització; és un instrument espiritualitzador de la nostra vida.⁷⁸ En el procés de la unitat, de perfecció i de purificació, el món és un l'immens gresol, en què l'art no és un dissolvent, sinó un element aglutinador.⁷⁹

La primera purificació que ha d'assolir l'Art és la de superar l'individualisme. Cal reivindicar els drets universals de l'Art, contra la individual usurpació d'alguns que voldrien fer-se'l exclusiu a la seva condició d'artista; l'Art, la bellesa té un caràcter social.⁸⁰ És la mateixa humanitat la que reivindica per a ella l'Art com un element social que exerceix una influència educadora sobre tots el pobles.⁸¹ L'Art no pot ser estèril, tancat en si mateix, sinó que ha d'aglutinar l'home contribuint a una elevació popular i a l'edificació

77. *Llei de l'Art, VII*. Conf. 4^a, p. 198-299. L'humanitat és una immensa cadena; si no fos soldada, si alguna anella vol ésser independent, si es desfà de les altres, aquella anella no forma part de la cadena, aquell home se surt de la humanitat.

78. *Ofici espiritualitzador de l'Art.I*. Conf. 5^a, p. 221....l'Art és un vehicle de civilització i un medi finíssim i eficaç de fer regnar la llum i l'harmonia en les relacions humanes, o lo que és el mateix, que l'Art és un instrument espiritualitzador de la nostra vida.

79. *Nótules d'Art agnòstic*. Notes d'Art. p. 345. L'Art no és un element disolvent, sinó aglutinant; és social com tot lo humà és social. La lluita és per la unitat, per la perfecció o purificació; el món és un immens gresol.

80. *Llei de l'Art.III*. Conf. 4^a, p. 176....la fruïció de la bellesa no és una prerrogativa personal; el do de disfrutar-la no constitueix un privilegi, de manera que ella existeixi solament per una aristocràcia intel·lectual... La bellesa, com la veritat, existeix per als homes i per a tots els homes... La general participació de la bellesa indica l'elevació d'una època. *Llei de l'Art, III*. Conf. 4^a, p. 180.-181. La raó d'existència d'aquesta societat, el fet de sa existència s'explica oer un moviment d'ascensió que paral·lelament han tingut els diferents elements del nostre país i que en conjunt integren la nostra vida social. *Ofici espiritualitzador de l'Art.I*. Conf. 5^a, p. 221. L'Art és un vehicle de civilització i un medi finíssim i eficaç de fer regnar la llum i l'harmonia en les relacions humanes, o lo que és el mateix, que l'Art és un instrument espiritualitzador de la nostra vida.

81. *Llei de l'Art. VII*. Conf. 4^a, p. 196. La consciència humana té a l'Art per un element social, no per un exercici personal i individualista, per esplai d'alguns homes particulars, sinó com una delectació alta i pura que ha d'exercir una influència educadora en tot el poble, contribuint a dignificar la vida social.

social.⁸² Per exemple, la basílica ripollesa de Santa Maria, les seus, els monestirs i altres temples romànics, a l'hora que germinaven en el poble català, són un monument solemne de la seva vida. Totes les belles arts formen un cor unànim, una harmonia deliciosa governada pel ritme de la nostra pròpia vida, que no hem de manllevar a ningú.⁸³

Superada la concepció d'un Art individualista, Torras i Bages es pregunta si la sola delectació de l'Art, per si mateixa, és suficient. Ell creu que un art que no tinguiés altre motiu que la delectació no acabaria d'acomplir la seva funció; l'Art, a més, ha de comportar un missatge espiritual; arriba a afirmar que, si no fos així, aquest Art seria contrari a la cultura social i al perfeccionament del llinatge huma.⁸⁴ La bellesa, amb la seva delectació, porta a la vida de relació, a compartir les seus goigs més íntims; és com el despertador de l'activitat de l'home; la bellesa mou l'eix al voltant del qual gira tota la vida.⁸⁵

Ja els antics cercaven i estudiaven la bellesa, perquè hi veien una gran potència edificativa; la bellesa marca el pols de la vida social.⁸⁶

82. *Llei de l'Art, III*. Conf. 4^a, p. 180.-181. La raó d'existència d'aquesta societat, el fet de sa existència s'explica per un moviment d'ascensió que paral·lelament han tingut els diferents elements del nostre país i que en conjunt integren la nostra vida social. *Llei de l'Art, VII*. Conf. 4^a, p. 196. La consciència humana té a l'Art per un element social, no per un exercici personal i individualista, per esplai d'alguns homes particulars, sinó com una delectació alta i pura que ha d'exercir una influència educadora en tot el poble, contribuint a dignificar la vida social.

83. *Llei de l'Art, III*. Conf. 4^a, p. 181-182. El bisbe-abat Oliva, allà en l'hora en que germinava el poble català, edifica la basílica ripollesa de Santa Maria, i, fent-li companyia, apareixen com grans extensions pobles, seus, monestirs i altres monuments romànics. Són la seva fe de baptisme... Santa Maria de Ripoll és una immensa fita, un monument solemne...de la nostra vida, del nostre esperit i de les nostres amors. I al voltant del monestir ripollès...totes les belles arts... formen un chor unànim, una harmonia deliciosa governada pel ritme de la nostra pròpia vida i que no hem de menllevar.

84. *Llei de l'Art, V*. Conf. 4^a, p. 190. Aquest art que son únic motiu de preferència és la delectació,... únic mòbil de la seva activitat, és contrari a la cultura social i al perfeccionament del llinatge huma.

85 *La belleza en la vida social*. Conferència 6^a, p. 269. Es pues el sentido de la belleza como el corazón de la humanidad, el motivo más poderoso de su vida de relación, la fuente de su más íntimo goza, el despertador de su actividad y el eje sobre el cual gira toda la vida humana

86. *Llei de l'Art, III* Conf. 4^a, p. 181. El segon llibre de l'Eclesiàstic (c,44), al descriure'ns l'acció edificativa dels patriarques, dels fundadors dels pobles, dels pares de les nacions, ens diu que cercaven i estudiaven la bellesa. És aquesta de gran potència edificativa [...] *La Belleza en la vida social*. Conf. 6^a, p. 285. El soberano ritmo de la Belleza...es el pulso de la vida del espíritu social.

La bellesa, doncs, com la veritat, té una gran valor en la vida de l'home; tendeix a l'edificació de la vida social, mitjançant una fecunditat que ve de l'amor.⁸⁷ La bellesa es quedaria a mig camí si només pretengués fomentar l'amor que uneix, a la terra, tots els homes. L'amor és transcendent, i l'Art ha de fer créixer aquest amor vers l'eternitat, perquè, com diu Plató, «l'amor és el desig de la immortalitat.»⁸⁸

2. Dimensió última de l'Art

Aquest procés de purificació i redempció de la matèria tendeix a la perfecció. La lluita humana, amb les seves prevaricacions, concupiscències, enganys, desequilibris... tot són incidents vers l'ascensió a la perfecció.⁸⁹ L'Art consisteix en un moviment d'ascensió. Tot ésser cerca el que no té, la perfecció de la seva existència, la vida vertadera, que és la vida eterna o divina.⁹⁰ Ara, mentre estem en la subjecció present, a la primera ressonància de la vida, correspon una bellesa rudimentària; a la vida més completa correspondrà una bellesa més plena; i a la plenitud de la vida, que és la vida sobrenatural, correspondrà una sublimitat de bellesa.⁹¹ També l'Art afecta la

87 *Llei de l'Art, IV*. Conf. 4^a, p. 183, El primer i més eficaç motor d'edificació de la vida social és la bellesa, perquè ella engendra amor i tota fecunditat ve de l'amor.

88. *Del verb artístic, I*. Conf. 4^a, p. 119-120 L'amor [diu Plató] és el desig de la immortalitat, i encara que el gran filosof no digué perquè jo em penso endevinar la raó del misteri, puig aspirant l'amor a la unitat comprèn que la unió i compenetració d'existència serà en l'eternitat, on tot queda unificat.

89. *Llei de l'Art, III*. Conf. 4^a, p. 178. En l'ordre estètic, dels sentiments grollers, del sentiment pervers, del bon i del mal gust, de les depravacions artístiques i de les obres més exquisides, dels desequilibris i de les harmonies de tot plegat en resulta la solemne confessió de la bellesa...

90. *De l'Infinit i del límit de l'Art, II*. Conf. 2^a, p. 78-80. Aquest [l'art] consisteix en un moviment d'ascensió... perquè el ser, qualsevulla que sia, cerca lo que no té, la perfecció de sa existència, la vida vertadera, que és la vida eterna o divina

91. *Llei de l'Art, VIII*. Conf. 4^a, p. 204. En aquest món a Déu el veiem només per enigma. De consegüent, a la vida rudimentària, a la primera ressonància de la vida... correspon una bellesa rudimentària; a la vida més completa, una bellesa plena, i, a la plenitud de la vida, que és la vida sobrenatural, correspon una sublimitat de bellesa.

transformació progressiva de la humanitat, fins el dia que el Creador vulgui obrar la transformació definitiva.⁹² L'artista ve a ser fins i tot el pregoner, un profeta de la futura realitat que s'anuncia.⁹³ El Dr. Torras i Bages creu que en l'Art succeeix, com en les Escripures i fets històrics de l'Antic Testament: que, sent més que reals i vertaders, són al mateix temps figura i profecia d'una altra realitat esdevenidora.⁹⁴

En haver-me referit a la dimensió transcendental de l'Art, es pot concloure dient que aquest va més enllà d'una delectosa transformació de la matèria; no es detura en el goig individual, ni tampoc en la dimensió social que li és pròpia. L'art, com tota la creació, transcendeix el més enllà, el Creador, mitjançant la persona de Jesucrist, a qui el Pare ha subjectat totes les coses.⁹⁵

3. *L'Art religiós*

L'Art religiós pot considerar-se com preàmbul de la religió,⁹⁶ però no podem caure en la idolatria de fer-ne una religió.⁹⁷ L'Art i la Religió, tot i que són específicament distints, estan entroncats en una mateixa finalitat; hi ha una certa analogia: la projecció a l'Infinit. Si en la

92. *Ofici espiritual de l'Art, II*. Conf. 5^a, p. 225. Aquesta ascensió progressiva de la Humanitat, fins el dia que el Criador omnipotent vulgui obrar la transformació definitiva, també es nota en l'Art.

93. *La Belleza en la vida social*, Conf. n° 6. p. 277...siempre los artistas han sido los ángeles que han anunciado los síntomas de la anhelada resurrección. Y es porqué en las facultades intelectuales del Artista predomina la intuición, que las hace menos corputibles;... tienen [los artistas] el don de ponerse en inmediato contacto con la belleza.

94. *Wagner*. Notes d'Art, p. 359. En l'orde natural cap lo que en l'ordre sobrenatural trobem en les divines Escripures i fins en els fets històric de l'Antic Testament, que, éssent ells més que reals i verdaders, són al mateix temps figura, símbol, manifestació enigma i profecia d'una altra cosa més alta i esdevenidora. Ajxò em sembla que ha de fer-se en l'Art.

95. *Llei de l'Art. VIII*. Conf. 4^a, p.202. Tots els segles no tenen altra raó d'ésser que Jesucrist; per Ell existeixen com tota la humanitat existeix per Ell, i tot es dirigeix a Ell, i, de consegüent, l'Art també, com cosa humana, es dirigeix a Jesucrist.

96. *L'Art modernista i l'idealisme cristia*. Notes d'Art, p. 326. L'Art és un preàmbul de la religió, però no una religió, com la filosofia és preàmbul de la fe, però no és una fe.

97. *L'Art i la religió*. Notes d'Art, p. 325. Els qui volen fer de l'Art una religió pateixen el mal de la idolatria, fan els déus sa seva imatge, com deia Sant Agustí.

recerca de la suprema bellesa la religió és el conducte, l'Art ve a ser el seu embelliment, que l'ajuda en la seva trajectòria. Si tot Art té aquell «*quid divinum*» que el caracteritza, l'Art religiós el té de manera més excel·lent, ja que tracta directament sobre els valors sagrats i eterns; glossa els misteris vitals del cristianisme.

En ell, en el cristianisme, es troba únicament la plenitud de la vida humana, i també la plenitud de l'Art. L'Art summe, diu Torras i Bages, només es pot trobar en el cristianisme;⁹⁸ sense que, per això, hàgim d'admetre que hi ha un sol art religiós, com voldria Tolstoi.⁹⁹ En el cristianisme, la forma estètica de la humanitat troba el seu complement.¹⁰⁰ El motiu especial d'aquesta preeminència de l'Art cristià, cal trobar-lo en el fet que està entroncat a la finalitat establerta per Jesucrist, cooperant a l'elevació, dignificació i glorificació de l'home.¹⁰¹ Per això l'Església ha volgut fer-lo servir com a vehicle per a la difusió de la vida sobrenatural.¹⁰² Aquesta associació de religió i art és del tot consonant amb la naturalesa de l'home.¹⁰³

Si, com hem dit, l'Art en sí és universal, per a tots els homes, també ho és l'Art religiós, com la llum que il·lumina arreu i tothom.¹⁰⁴ Dins la universalitat d'aquest art, apareix, sense opressió, la varietat

98. *Llei de l'Art, IX*. Conf. 4^a p. 208. Éssent la llei de l'Art el ritme de la vida, i trobant'se únicament la plenitud de la vida humana en el Cristianisme que en dona la forma adequada, la realització de la bellesa estètica, l'Art summe sols es pot trobar en el Cristianisme.

99. *Apreciacions dels tractats de... Tolstoi*. Notes d'Art, p. 329. En definitiva Tolstoi confón l'Art amb la religió, com molts d'altres.

100. *De l'element estètic de la revelació cristiana*. Notes d'Art, p. 331... de conseqüent, la forma estètica de la humanitat troba el seu complement en el Cristianisme.

101. *Ofici espiritual de l'Art*. Conf. 5^a, p. 243. L'Art cristià no pot eixir-se de la total finalitat que importa l'ordre establert per Jesucrist en les coses humanes i exerceix la nobilíssima funció de cooperar a la divina empresa d'elevació, dignificació o glorificació del nostre llinatge.

102. *Llei de l'Art, III*. Conf. 4^a p. 179. L'Art ha sigut el vehicle de que s'ha servit sempre l'església per a la difusió de la seva vida sobrenatural.

103. *De la fruïció artística. IV*. Conferència 1^a p. 25. Mentre estem en aquest món, les coses divines les hem de vestir a la manera humana; Fins i tot el Vern increat prengué la nostra carn quan vingué a habitar entre nosaltres.

104. *La plenitud artística*. Notes d'Art, p. 296-297. L'Art cristià és per a tothom...és de totes les classes, perquè la gràcia cristiana és multiforme; és com la llum que il·lumina tot els objectes, totes les edats, tots els països de la terra. És regional i universal.

i riquesa de diverses formes artístiques, segons el geni de cada poble.¹⁰⁵

Donada la seva transcendència, cal salvaguardar l'Art religiós d'un laïcisme que volgués prescindir-ne. L'Art en el terreny neutre perdria el caràcter... no tindria fecunditat per fer feliços els homes.¹⁰⁶ «La impressió religiosa, l'Art no la pot rebutjar, perquè es destruiria a si mateix; perquè Déu és la substància de la bellesa, i totes les arts conreen derivacions d'Ella. La font no es pot estroncar.»¹⁰⁷

IV. PERFIL ESPIRITUAL DE L'ARTISTA

Es comprèn que el Consiliari del Cercle Artístic de Sant Lluc tingués cura preferentment de la persona de l'artista, per damunt del propi Art. La sol·licitud patoral del sacerdot i bisbe anava directament encaminada a il·luminar en la fe aquells homes que tenia encomanats. Són nombroses les ocasions en que el Dr. Torras es dirigeix als artistes encoratjant-los en la seva missió creadora. Per això faré referència a diversos textos en què parla del ministeri de l'artista i, més detalladament, transcriuré les qualitats que ell considera que són pròpies de la seva condició d'artista: contemplador del que és invisible; instrument creador; purificador de la matèria; realista i pràctic; equilibrat; complet i simple; sincer i original; lliure; integrat i integrador; forjador en el foc de l'amor.

1. Dignitat del ministeri de l'artista

Torras i Bages considera que l'exercici de l'Art és un ministeri, més que no pas una professió. Per tant, en l'artista hi veu, més que un

105. *Ofici espiritual de l'Art VII*. Conf. 5ª p. 255. Així veiem en la cristiandad, dins la unitat de l'esperit, aparèixer una riquesa de formes que responia al caràcter de cada poble, lliure en la llibertat que Crist ens donà.

106. *La plenitud artística*. Notes d'Art, p. 297. És un retrocés en l'ordre artístic voler posar l'Art fora del Cristianisme...és a dir el laïcisme de l'Art. Perquè l'Art en el terreny neutre perd el caràcter, davalla a les espècies inferiors, el constitueixen formes confuses en el grau infim de la vida, que no tenen fecunditat per a fer ditxosos als homes.

107. *La plenitud artística*. Notes d'Art, p. 294.

professional, un home enviat al món per complir una missió transcendental, un xic divina, que estava possessionat de Déu, fora de si i alienat; com un profeta, un mestre que anunciava als pobles les coses més elevades.¹⁰⁸ Aristòtil ja havia dit que en l'artista hi ha aquell «*quid divinum*», pel qual l'home es posa en contacte amb les influències d'un esperit superior i puríssim.¹⁰⁹

Com la filosofia que és «*ancilla theologiae*» l'artista sempre ha estat considerat com l'auxiliar del teòleg en copsar el sentit de l'Infinit i en instruir els pobles en les coses sobrenaturals.¹¹⁰ Per això la seva inspiració és regida per l'esperit, com deia també Plató.¹¹¹ Més significatiu encara és el mot «entusiasme», en el qual els grecs han volgut significar l'acció de Déu agitant i movent l'ànima de l'artista:¹¹² és l'«*enzous*», que vol dir «Déu amb nosaltres» que parla per boca de l'artista, fent-lo arribar a la frontera del que és sobrenatural.¹¹³

108. *Ofici espiritual de l'Art. IV*. Conf. 5^a, p. 231 La sapientíssima Providència del Senyor ha volgut per ministeri dels artistes manifestar als homes un raig de la seva Bellesa infinita, així com per mitjà dels filòsofs els ha mostrat una resplendor de la seva Veritat eterna. [...] *Del verb artístic, III*. Conf. n° 3, p. 125. En el concepte del filòsof d'Atenes, l'artista era mogut, estava possessionat per Déu, el qual parlava per la boca d'aquell; era una mena d'oracle. Per això deien que el poeta no pot cantar si no està ple de Déu fora de si i alienat... L'artista era com un profeta, un mestre que Déu enviava als homes, l'anunciador de les coses altes als pobles ignorants.

109. *De la fruïció artística. I*. Conf. n° 1, p. 11 i 59.... Aristòtil predicava existir en el veritable Artista aquell «*quid divinum*» [...] No en va l'esperit de l'home es posa en contacte amb es inefables influències d'un Esperit superior i puríssim.

110. *Del verb artístic. III*. Conf. n° 3, pp. 125. El filòsof i l'artista són homes enviats per Déu; respecte a l'artista, sempre i en totes les societats ha sigut l'auxiliar del teòleg, el que ha tingut més fondo el sentiment de l'Infinit, qui ha instruït als pobles en les coses sobrenaturals...

111. *Ofici espiritual de l'Art, I*. Conf. n° 5, p. 222. Aquesta operació interna de l'artista -la inspiració- és regida per un esperit. [...] *Del verb artístic, III*. Conf. n° 3, p. 127. Plató explicava l'estat d'inspiració com efecte d'una influència divina.

112. *Ofici espiritual de l'Art, VI*. Conf. 5^a, p. 244, La paraula *entusiasme* és la més teocràtica en el món de l'Art, doncs significa.. per la finura de l'instint helènic que l'inventà, Déu agitant, movent l'ànima de l'artista.

113. *Del verb artístic I*. Conf. 3^a, p. 117 i 120. Comprendreu l'exactitud i finesa d'esperit... que tenien de l'art els grecs quan del sentiment concomitant a tota concepció estètica...en deien «entusiasme» (*enzous*); és a dir Déu amb nosaltres; perquè aleshores l'home és una mena d'oracle, Déu que parla per boca de l'artista i dels filòsofs, inspirats més clara i convincentment que no pas per les demés grans obres de la creació ;...parlant ara de «geni, d'entusiasme, d'inspiració i d'amor» arribem ara a la ratlla frontanera de lo sobrenatural.

A aquesta dignitat del ministeri de l'artista hi acompanyen unes qualitats que són inherents a la seva condició, però que també ha de saber conrear.

2. Qualitats peculiars de l'artista

Contemplador del que és invisible

Si l'artista està immers en l'Infinit, si la seva acció creadora és regida per l'impuls inspirador d'un esperit superior, cal que a més de ser competent, sigui, abans que tot, un contemplador del que és invisible.¹¹⁴ Els artistes sospiren sempre per la immortalitat, per l'eternitat.¹¹⁵ L'artista ha de ser un sublim contemplador, que sàpiga copsar la llum del segell diví.¹¹⁶ La inspiració radica, justament, en aquest sentit diví de les coses.¹¹⁷ En ser l'Art una disciplina contemplativa, el Beat Angèlic aconsella a l'artista un ambient de quietud, de recolliment, de silenci; i Wagner pondera l'isolament del món que ha de tenir l'artista, de manera que entri en aquella «*noche obscura del alma*» en la qual s'ha de buidar de tota idea estranya.¹¹⁸ La contemplació de la Veritat és una condició per a posseir la verdadera fruïció estètica,¹¹⁹ en aquesta visió de la Veritat, que és la inspiració, l'estat d'ànim de l'artista va

114. *De la fruïció artística, V*. Conf. 1^a, p. 34. L'Artista no és solament un home traçut, és un vident, un contemplador de lo invisible.

115. *La plenitud artística*. Notes d'Art, p 295. La gran preocupació de l'artista és la immortalitat. Immortalitat i eternitat són dues idees que venen a dir lo mateix i els artistes suspiren sempre per elles; però sense Déu són dues idees buides, sense substància ni verdadera realitat. Són unes il·lusions d'imaginació.

116. *De la fruïció artística, V*, Conf. 1^a, p. 35. La llum del diví segell l'han vista tots els grans artistes, sublimes contempladors...

117. *La inspiració artística*, Notes d'Art, p. 348. La inspiració consisteix en saber veure o descobrir el sentit diví de les coses.

118. *Del verb artístic, VII*. Conf. 3^a, p. 145 El Beat Angèlic aconsella als pintors la vida de quietud i de recolliment, perquè l'Art és una disciplina contemplativa i no vol distraccions... Wagner pondera l'isolament del món que ha de tenir l'artista; vol que sia una mena d'aquella «*noche obscura del alma*» de Sant Joan de la Creu que exigeix al qui vol seguir les vies de la contemplació divina per arribar a atènyer les resplendors de l'Infinit; per lo qual diu el místic castellà que s'han de buidar les potències de tota idea estranya.

119. *De la fruïció artística, V*. Conf. 1^a, p. 33. Els homes també per a posseir una vera fruïció estètica han de tenir un simulacre d'aquella operació divina, que és la contemplació de la Veritat, constitutiva de sa divina essència.

acompanyat d'una il·luminació i goig intensíssims.¹²⁰ L'actitud contemplativa transporta l'artista a la ratlla fronterera dels místics.¹²¹

Instrument creador

Fruit d'aquella contemplació l'artista té poder per engendrar noves creatures, i esdevé així instrument creador, participant del poder de Déu.¹²² A aquesta alta dignitat li correspon també un esforç personal i el compromís de conrear unes determinades qualitats.

Purificador de la matèria

Si recordem que la resplendor de la bellesa queda sovint ofuscada per la indisposició de la matèria, caldrà que l'artista la sàpiga illuminar traient-la de la fosca.¹²³ Sant Tomàs ve a dir que l'artista no és com un artesà, sinó com un privilegiat vident, que veu les coses esporgades de tota superficialitat.¹²⁴

Realista i pràctic

Sovint pot semblar que l'artista és un home descarnat de la realitat, que viu un món abstracte, fictici i imaginari; però en realitat la seva inspiració el porta a la veritat i al realisme. L'artista, sap donar la forma pràctica en la relació entre el que és contingent i el que és absolut.¹²⁵

120. *La inspiració artística*, Notes d'Art, p.351. La inspiració és la visió de la Veritat; per això aquell estat d'ànim va acompanyat d'una il·luminació i d'un goig intensíssims.

121. *De l'Infinit i del límit de l'Art, VII*. Conf. 2^a, p. 99.. Sovint he considerat paral·lelament als místics i als artistes.

122. *Del verb artístic, I*. Conf. 3^a p. 116-117. D'aquí que tothom qui posseeix en major o menor grau el talent artístic, senti el noble instint que el porta a engendrar noves criatures [...] éssent no solament instrument racional del creador de totes les coses, sinó participant de sa dignitat sobirana.

123. *De la fruïció artística, V*. Conf. 1^a, pp.29. Plató afirma que la bellesa era la resplendor de la veritat;... dita resplendor sovint queda ofuscada per la indisposició de la matèria...l'ofici de l'artista consisteix en illuminar aquella fosca.

124. *Del verb artístic, VII*. Conf. 3^a, p. 147. Sant Tomàs no fa de l'ànima de l'artista una farga que fabrica l'existència, sinó un privilegiat vident, qui veu les coses purgades de tota superficialitat.

125. *La inspiració artística..* Notes d'Art. p. 348. La inspiració porta a la veritat, al genuí realisme; descobreix la relació entre lo contingent i lo absolut i en dóna la forma pràctica.

Equilibrat

Pot passar sovint que l'artista, immers en el món de les il·lusions i de la fantasia, entri en disfuncions de les seves capacitats. Això voldria dir que es troba encara en el procés de purificació i perfeccionament de les seves facultats, com ho ha fet de la matèria. Però a mesura que aprèn a harmonitzar la unitat i la varietat de les coses,¹²⁶ i entra en la contemplació de la bellesa que és harmònica, assoleix l'equilibri de totes les seves facultats.¹²⁷

Complet i simple

L'artista, per similitud amb el ser Infinit en el qual s'emmira, esdevé un home complet i simple a la vegada. En la seva obra artística hi posa en joc la totalitat del seu ésser, de les potències del seu esperit, amb l'expressió més viva, suggestiva, penetrant i alhora simple.¹²⁸

Sincer i original

A la simplicitat l'acompanya la sinceritat, com a millor condició per a la vida de l'artista en la recerca de la bellesa.¹²⁹ La sinceritat fa que l'artista es manifesti tal com és; la seva ànima ve a ser la forma substancial de l'obra d'art, que la caracteritza i li dona el seu ésser artístic.¹³⁰ Més enllà de l'influx diví i de les influències del lloc i del

126. *De l'Infinit i del límit de l'Art, IV*. Conf. 2^a, p. 88. L'harmonia és una condició tan alta perquè és l'agermanament de dos termes oposats: la unitat i la varietat. Qui sap conciliar-los tingueu-lo per veritable artista.

127. *De la fruïció artística, VII*. Conf. 1^a, p. 46. La complaència i la bellesa és harmònica... posa en equilibri totes les nobles facultats humanes, subordinant-les segons el natural ordre jeràrquic que en elles existeix i il·luminat-les amb la resplendor que procedeix de la inspiració de l'artista.

128. *Ofici espiritual de l'Art, VII*. Conf. 5^a, p. 249 i 251. L'expressió més viva i suggestiva, la més penetrant, és la que prové, no d'un estat fictici d'imaginació, sinó de la totalitat de l'home, de totes les seves potències, de tot son esperit. [...] Déu és un ser simplicitat i plenitud. [...] *De l'Infinit i del límit de l'Art, IV*. Conf. 2^a, p. 89. I qui és l'Infinit, unitat i distinció,... sinó la plenitud del Ser, i de la vida amb la simplicitat més absoluta?

129. *Ofici espiritual de l'Art, VII*. Conf. 5^a, p. 249-250. La sinceritat és la més excel·lent condició no sols per la vida moral, sinó també per la vida artística...així com hi ha una filosofia *perennis*, hi ha també un art *perennis*, constituït per aquells que amb sinceritat i rectitud cerquen la bellesa.

130. *Ofici espiritual de l'Art, VII*. Conf. 5^a, p. 248. En l'obra d'art nosaltres hi

temps, és l'autor el qui personalitza l'obra. L'artista, instruït pel seu propi instint, arribarà a infondre als altres una participació del seu propi ésser.¹³¹

Té el desig de la glòria

El desig de la glòria és inherent a la condició humana, per això tots, d'una manera o altra, hi aspirem. Però en els artistes aquest desig de la glòria –que no és el de vanaglòria– és poderosíssim; és com el legítim plaer de la paternitat.¹³²

Lliure

En l'exercici d'aquesta paternitat, l'artista se sent del tot lliure; es mou en una esfera immensa en què el conreu de l'art té una llibertat de moviment que és impossible que sigui superada.¹³³ Els artistes, que no volen lleis per a ells, també creuen que els altres han de tenir seu goig, el seu propi criteri.¹³⁴

Integrat i integrador

L'artista no és un home dispers, perdut en el seu individualisme. Viu i està immers en societat,¹³⁵ com a missatger posat per Déu per a l'elevació del nostre llinatge.¹³⁶

veiem l'ànima de l'artista, i pot dir-se en certa manera, que l'ànima de l'artista ve a ésser la forma substancial de l'obra d'art, la que caracteritza, la que li dóna l'ésser artístic, la que la constitueix una creació.

131. *Del verb artístic. I.* Conf. 3^a. p. 115-116. L'instint els intrueix [als artistes] de que obtindran la satisfacció d'aquest sentiment fortíssim que arriba a confondre's amb la seva substància personal,... és a dir, la inclinació a infondre als altres una participació del propi ser.

132. *Del verb artístic, I.* Conf. 3^a. p.116. Certament que en els artistes és poderosíssim el desig de la glòria... però, n'estic convençut... que l'artista té el sentiment de la glòria, però no la seva perversió, que és el de vanaglòria, és a dir el legítim plaer de la paternitat.

133. *De l'Infinit i del límit de l'Art. I.* Conf. 2^a, p. 65-66. Em proposo demostrar que en la regió del'art us moveu [els artistes] en una esfera immensa i que en el seu conreu teniu una llibertat de moviment que és impossible que tal amplitud i llibertat sien superades.

134. *Llei de l'Art.II.* Conf 4^a. p. 173. Ells [els artistes] no volen llei i al mateix temps creuen que els altres homes han de tenir el seu goig, el seu criteri i han de satisfer els seus apetits intel·lectuals en la seva fòrmula artística.

Forjador en el foc de l'amor

L'artista crea una temperatura alta; viu en el foc de l'amor. «Qui no ama no és geni, no té entusiasme; és impossible que tingui la llum de la visió artística, si no té entusiasme.»¹³⁷

ALGUNES REFERÈNCIES

Tot i que la doctrina del Dr. Torras i Bages excel·leix per si mateixa, voldria adjuntar, complementàriament algunes referències de persones qualificades que, d'una manera o altra, en donen testimoni. N'esmentaré només algunes.

El seu successor en la seu de Vic, el Dr. Ramon Masnou, es referí a ell dient: «...és un personatge de tanta alçària a casa nostra i que ha deixat una marca tan important en la història de Catalunya...»¹³⁸

El Dr. Josep M^o Guix, bisbe també de Vic, escriví més recentment d'ell: «Les seves conferències dedicades a l'Art constitueixen un tresor sobre la missió rebuda de Déu: la de missioner i reflex plàstic de la bellesa eterna». I afegeix: «...ens ha deixat pàgines precioses sobre la bellesa de la vida social i sobre la funció tan elevada que en l'àmbit social i espiritual exerceix l'Art. Estava dotat d'un gust estètic exquisid... havia penetrat en les entranyes del poble».¹³⁹

Mossèn Costa i Llobera, amb moriu de la defunció del Dr. Torras, li va dedicar un bell poema, del que en trascrit un breu fragment:

«El savi es mor, l'hereu del patri seny,
qui, possehint tota cultura humana,

135. *Del verb artístic.*, III. Conf. 3^a, p. 125. L'artista indubtablement és una autoritat social.

136. *Llei de l'art*, VII. Conf. 4^a, p. 196. Sé que els artistes són homes posats per Déu, com els filòsofs, per a elevació del nostre llinatge.

137. *Del verb artístic*. i. Conf. 3^a, p.118. Aquestes tres idees: geni, entusiasme, inspiració, viuen totes dins una mateixa atmòsfera; demanen una temperatura alta... viuen en el foc... que és el foc de l'amor. Qui no ama no és geni, no té entusiasme, ni està inspirat i és impossible que tingui la llum de la veritable visió artística.

138. Joan GABERNET. *Josep Torras i Bages*. Pròleg. p. 5. Publicacions Abadia de Montserrat, 1987.

139. Oriol COLOMER. *El pensament de Torras i Bages*. Pròleg, p. 26-27. Editorial Claret. Barcelona, 1951

la sublimà ab la noma sobirana
que sols els Verb de Veritat s'ateny.¹⁴⁰

El seu gran admirador, el pare Ignasi Casanovas, atenent el perfil polifacètic del Dr. Torras i Bages diu: «Al Bisbe de Vich, digueu-li doctor, digueu-li filòsof, digueu-li conseller, clarivident, home total i harmònic, digueu-li Patriarca i orientador del nostre poble, sempre ens queda una aureola al seu voltant, com un resplandor que no es deixa tancar per cap cercle»... «la filosofia, l'art, la política, que són coses humanes, amb la divinització de l'home també es divinitzen, i tota la civilització i el conjunt humà queda elevat a una superior distinció...»¹⁴¹ Fent referència també a la santedat del prelat, ha deixat escrit en el pròleg de les obres completes: «no és solament la doctrina o literatura el que ens atreu, sinó també la seva persona, sobretot quan posem per damunt de tot la seva vàlua personal, i una vàlua que sobrepassa els valors purament naturals, com s'esdevé en tots els sants.»¹⁴²

En el pròleg de de la Doctrina estètica del Dr. Torras i Bages, el canonge Carles Cardó ens ha descrit un perfil complet, i a la vegada deliciosament poètic, de la seva persona i de les seves obres: «...posseïdor d'una plenitud espiritual, filla de contemplació més que de raonament, escrivia per impuls intern,...Les seves obres són com pedreres irregulars...on emmergeixen en profusió policromàtica el granit de la sòlida teologia, el pòrfid tralluent de l'Estètica, la llicorella engranadiça de la fecunda Sociologia, els jaspis vinçants de la il·luminada Ascètica, el marbre clapejat de la Filosofia humanívola»... I continua dient: «El Dr. Torras digué una vegada que *ell sempre escrivia inspirat*». En relació al conjunt de les seves obres, que classifica en tres apartats, ontologia, psicologia i teologia, el Dr. Cardó afegeix: «...dins elles, creiem, que hi cap tot quant referent a Estètica és debatut...el lector ha de trobar una profunda delectació espiritual».¹⁴³

140. M. COSTA I LLOBERA. *Poesies. Al la mort del gran Bisbe de Vich.* Editorial Il·luminació Catalana. p. [230].

141. Ignasi CASANOVAS. *Obres completes del Dr. J. Torras i Bages, de Santa Memòria.* Ed. Ibèrica. Biblioteca Foment de Pietat Catalana., p. 26. Barcelona, 1916. Pròleg general, XXI. Biblioteca Balmes. Barcelona, 1935.

142. Ignasi CASANOVAS. *Obres completes del Dr. Torras i Bages.* Pròleg general. XXI. Biblioteca Balmes. Barcelona, 1935

Pel que diu a la profunditat de les seves obres, la *La veu de Montserrat* adverteix als lectors, en aquest cas de la Conferència *El verb artístic*, que: «abunden tant els pensaments que cada apartat necessita lectura repetida i després meditada.»¹⁴⁴

Són molts els testimoniatges del seu biògraf, el vigatà Dr. Fortià Solà, que resumeix amb molta concisió la seva personalitat. Exalçant-lo com a filòsof, asceta, catequista, teòleg, sociòleg, polític...ens diu:...«és un estètic, que sap trobar els orígens de l'Art i la missió d'aquest en l'espíritual perfeccionament de l'home, en tractats curulls d'inspiració.»¹⁴⁵ El mateix Dr. Solà resumint la doctrina del Dr. Torras diu que, en el Cercle de Sant Lluç, tot el seu parlament demostra que «l'Art és essencialment teocràtic, que Jesucrist és la llum de l'Art»;¹⁴⁶ i vol fer resaltar l'inici de la Conferència sobre «*La llei de l'Art*» quan diu: «l'art no en té prou del món, té una ambició noble i més ampla i, unint-se amb la Teologia, s'introdueix en les infinitats del Ser diví, i és a sa manera intèrprete d'un de sos atributs divins: la Bellesa».¹⁴⁷ Pel que diu a l'actitud i reacció dels artises oïents, el mateix Dr. Fortià ens comenta: «el consiliari...tracta de temes adients, molt pensats i meditats, que tenen la virtut d'ésser escoltats àvidament pels conreadors de l'art».¹⁴⁸

En les *notes editorials* de la publicació de les seves obres estètiques apareixen comentaris com el següent: «Les Conferències... criden fortament l'atenció, no tant en els cercles dels artistes com en el dels pensadors i intel·lectuals del país; i això rodeja l'autor de gran prestigi;...Això són aquestes conferències: tresors de doctrina sacrdotal, a través de la qual l'Art queda situat a l'alta categoria que li ha assenyalat Déu, de missioner i de reflex plàstic de la Bellesa eterna.»¹⁴⁹

143 Carles CARDÓ. *Doctrina estètica del Dr. Torras i Bages*. Pròleg. p. 11-14. Editorial Catalana S.A. Barcelona. 1919.

144. *La Veu de Montserrat*. Setmanari popular. Obres completes del Dr. Torras i Bages. Vol. XV. Nota editorial. III. p. 109. Biblioteca Balmes. Barcelona 1936.

145. Fortià SOLÀ, *Obres completes, Dr. J. Torras i Bages*. Biografia. Vol. I.p. 255. Biblioteca Balmes. Barcelona,1935

146. Fortià SOLÀ. Idem. Biografia Vol. IV, Cap. XIX, p. 168.

147. Fortià SOLÀ. Idem. Biografia Vol. IV. Cap. XV, p. 50.

148. Fortià SOLÀ. Idem. Biografia.Vol. II. Cap. X. p. 56

149. Fortià SOLÀ. *Obres completes.del Dr. Torras i Bages*. Biografia.Vol.I., p.255. Biblioteca Balmes. Barcelona, 1935.

«*Gloriosa dicta sunt de te*», podem dir-li també nosaltres al Dr. Torras, com ho digué el Dr. Ramon Corts del P. Batllori.¹⁵⁰ Tot el reconeixement que es pugui fer al Dr. Torras i Bages és mince al constatat de la lluminositat que ens ha tramès amb la seva doctrina sobre l'Art.

CLOENDA

El Dr. Torras i Bages ha sabut exposar la seva doctrina amb absoluta claredat, concisió i amb llenguatge popular, ben entenedor per a tohom. Però també és veritat que quan s'enlaira en qüestions metafísiques, o vol incloure molts conceptes, el seu llenguatge és molt dens, amb frases llargues i sobreposades, que alguna vegada poden fer poc àgil la seva lectura. Això, però, és comprensible en voler matisar els conceptes, i fins i tot és usual en l'estil d'expressió de l'època. Res no pot fer desmerèixer el valuós llegat que ens ha deixat el Dr. Torras en la seva concepció de l'Art i en l'alta consideració que té de l'artista.

Un suggeriment: al costat de l'excel·lència d'aquesta «doctrina» torrassiana seria molt interessant que es fes com un florilegi de textos d'autors místics, literats, poetes, artistes... que amb les seves vivències i subtilestes, ens fessin sentir a flor de pell aquestes excel·lències de l'Art que progona el Dr. Torras i Bages. No seria gaire difícil de fer-ho: En el vessant de la mística, Sant Agustí, en el Càntic «Invocació al Senyor», del primer llibre de les *Confessions*; sant Joan de la Creu, amb la seva *Noche obscura del alma*; santa Teresa, amb *Las Moradas*;... i en el vessant literari, Verdager amb el seu misticisme i lirisme; Maragall, amb l'excel·lència i sentit cristià del seu llenguatge, Costa i Llobera, amb les seves «Poesies» i «Líricas»; i també en l'art plàstic, la colosal «biblia» de Gaudí i molts d'altres... ens donarien un material suficient i bellíssim per il·lustrar els apartats d'aquest treball, paral·lelament al mestratge estètic, filosòfic i teològic de Torras i Bages. També, i molt especialment, en l'art dels sons, n'hi hauria prou de recórrer a les cantates i corals de Bach, per fer-ne una selecció de fragments d'alt contingut teològic i d'inexplicable emoció estètica, que serien, al meu entendre, el millor referent sensible a aquesta ex-

150. Ramon CORTS I BLAY, *Del vuit-cents al nou-cents*. Introducció. Barcelona, Vol.XVI. Biblioteca d'estudis i investigacions. 3 i 4.

celsa doctrina torrassana. Amb això, al costat de la «doctrina», tindríem l'«experiència mística» i la «percepció sensible» de l'Art, que paral·lelament a la «doctrina», ens remetria també a Déu com a autor de la Bellesa, en qui radica i se centra el propi Art.

BIBLIOGRAFIA

Ignasi CASANOVAS, *Exemplaritat del Dr. Torras i Bages, Bisbe de Vich*. Foment de Pietat Catalana. Barcelona, 1927.

Ignasi CASANOVAS, *L'il·lm. Sr. Bisbe de Vich Dr. Josep Torras i Bages, de santa memòria.*» Ed. Ibérica, Biblioteca Foment de Pietat Catalana. Barcelona, 1916

Ignasi CASANOVAS, «Pròleg general» a les *Obres completes de l'Il·lm. Sr. Doctor Josep Torras i Bages.*» Edició definitiva. Biblioteca Balmes. Barcelona, 1935.

Miquel COSTA I LLOBERA, *Poesies. A la mort del gran Bisbe de Vich*. Editorial Il·luminació Catalana.

Carles CARDÓ, *Doctrina estètica del Dr. Torras i Bages*. Editorial Catalana, S.A. Barcelona, 1919.

Fortià SOLÀ, *Obres completes del Dr. Torras i Bages*. Biblioteca Balmes. Barcelona 1935-1936.

Oriol COLOMER, *El pensament del Dr. Torras i Bages*. Editorial Claret. Barcelona, 1951.

Antoni GRIERA, *El Dr. Torras i Bages, Bisbe de Vic*. Instituto Nacional de Cultura...San Cugat, 1966.

Joan GABERNET, *Josep Torras i Bages*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987.

Àngel CALDAS, *Torres i Bages, Pastor de Catalunya*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987.

Josep Torras i Bages, obres completes. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 1987.

El Doctor Torras i Bages en el marc del seu temps. Editorial Estela, S.A.

La Veu de Montserrat. Setmanari popular. Barcelona, 1891-1898.

